

LIBERTATEA DE EXPRIMARE ȘI RELATIVIZAREA ADEVĂRULUI ÎN CULTURA POSTMODERNĂ

Drd. Cristinel POPA

*Facultatea de Teologie Baptistă,
Școala Doctorală de Teologie și Studii Religioase,
Universitatea din București
e-mail: crispopa73@yahoo.ro*

ABSTRACT: Freedom of Expression and Relativisation of the Truth in Postmodern Culture.

The effects of our thoughts is reflected in our behavior that is marked by instincts, teachings, experiences or the social-cultural group. The postmodernism open a new perspectives upon different types of relation between State and Church, about relation between absolute Truth and different views about interpretation of it.

The postmodernism give a unique chance for free expression in what you think, say or do. Freedom of your own interpretation of personal experiences, represent your fundament of entire list of deeds. The absolute Truth is not any longer like a base for objective analyze of bad or wrong acts, only your personal interpretation is enough to define this actions.

The postmodernism open the door for a long list of new terms that shown by the liberty of free expression without any barriers between cultures, classes or religion but in same way show by the sacrifice of truth for the wish of reinterpretation of it.

Keywords: *Postmodernism, Absolut truth, State and Church, Liberty of expression*

Introducere

„Gândește liber!”, „Fii tu însuți!”, „Trăiește-ți clipa!”, sunt doar câteva dintre sloganurile care ne dau de înțeles că vremurile în care trăim sunt parte a unui curent care se dezvoltă și își face loc tot mai mult în familie, societate și Biserică. Efectele unei astfel de gândiri, a unui stil de viață personalizat, a

unor clipe trăite spontan, la nivelul simțurilor senzoriale influențează, determină acțiuni, schimbă perspective tradiționale și culturale ce pot fi astfel catalogate drept efecte ale deciziilor și acțiunilor fundamentate pe interpretări proprii asupra normelor moral-etice. Simpla observație a evoluției gândirii societății, paradigmele în care sunt plasate argumentele, demonstrează gradul înțelegerii și raportării la un standard ce corespunde Adevărului absolut ce este revelat în textul sacru. Într-un context amplu, adevărul îmbracă forme diverse determinate nu atât de mult de textul sacru sau adevăr fundamental, cât mai degrabă de opinii arbitrare, experiențiale. Postmodernismul deschide posibilitatea exprimării libere, în care restricțiile privitoare la libertatea de gândire sau de opinie aparțin unei perioade în care totul era încadrat de structuri rigide și inflexibile, generate de tipare religioase – mistice. Formele religioase, obscurantismul, misticismul au fost considerate obstacole în calea dobândirii și realizării unei societăți bazate pe libertate și egalitate. Aceste sublinieri se vor găsi inclusiv pe agenda relației dintre secularizare și religie, dar, de data asta, sub forma toleranței și acceptării confesionale.

Preocuparea pentru binele comun, egalitatea și garantarea libertăților oamenilor sunt găsite, de pildă, în afirmațiile lui Montesquieu. Ele pot fi asigurate de un sistem politic în care puterile în Stat să fie împărțite în așa măsură încât acestea să fie opozabile tocmai pentru a limita corupția și abuzul de putere. În timp ce Montesquieu subliniază aspecte ce țin de guvernare, Jean-Jacques Rousseau a considerat că punctul de plecare pentru o societate guvernată de armonie și bunăstare pornește de la egalitatea între oameni, de la „o comuniune de cetățeni reuniți într-un corp social pentru instaurarea binelui comun.”¹ Aici, „starea naturală descrisă de Rousseau este una a armoniei, prosperității și fericirii perpetue, în care oamenii sunt buni, candidi și manifestă sentimente de compasiune unii față de ceilalți.”²

Într-un astfel de context încep să își facă loc în vocabularul curent cuvinte precum *desacralizare/secularizare*, *deconstructivism*, *populism*, *relativism*, *globalizare*, *ecumenism*, *pluralism*, termeni caracteristici perioadei postmoderniste. În mijlocul acestor concepte *adevărul absolut* își găsește tot mai greu locul, în timp ce devine tot mai interpretat și descompus, cu valori

1 Claudiu Stoica, *Europa la apogeu. O viziune istorica asupra lumii moderne europene*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2015, p. 156.

2 *Ibidem*, p. 156.

derizorii, cu nuanțe și interpretări ce vin să dea sens intențiilor și dorințelor sinelui fără ca acesta să reprezinte norma de referință care ține în echilibru, atât la nivel individual cât și colectiv, demnitatea și libertatea umană. Punctul nevralgic al subiectului este la limita dintre definiția proprie asupra libertăților ce deschide lista acțiunilor determinate de interpretarea adevărului în mod subiectiv, și definiția libertății ce rezultă din cunoașterea adevărului cu tipuri de acțiuni construite în baza textului sacru.

Nevoia unei accentuări a adevărului absolut devine tot mai acută în fața unor ideologii ce relativizează adevărul fapt ce conduce către o autoritate tot mai superficială și negociabilă. Noțiuni și principii fundamentale ajung neglijate și sub-standardizate iar redefinirea termenilor pare să fie soluția pentru acțiuni ce sunt justificate prin ajustarea limbajului. Afirmății de genul „Toate principiile sunt preferințe și toate preferințele sunt principii,” și că „orice poate fi făcut să arate bine sau rău prin redescoperire,”³ demonstrează cât de mișcător este terenul pe care apologetica creștină este chemată să își susțină adevărul.

Caracteristici ale culturii postmoderniste

O definiție a postmodernismului sau încercarea de a oferi o definiție care să traseze o formă în care să fie încadrată mișcarea postmodernă într-o paradigmă proprie, se pare că este destul de anevoioasă, acest lucru datorându-se tocmai acestui caracter mobil al curentului în care „...reflecția filozofică nu este încheiată niciodată, că regulile se pot schimba, textul și regulile discursului filozofic se scriu odată cu textul și regulile lumii,”⁴ afirmă C. Ghioancă. Dificultatea definirii postmodernismului stă inclusiv în forma în care acesta se întâlnește, iar acest lucru nu este particularizat sau personalizat pe un segment anume, cât mai degrabă postmodernismul „infiltrează în gândire și acțiune tocmai efectele diseminării și ale diferenței, ale eterogenității ireductibile și alergice la orice principii totalizator.”⁵ Lyotard spune că

Secolele XIX și XX ne-au adus cu vârf și îndesat gustul terorii. Am plătit îndeajuns nostalgia totului și a unului, a reconcilierii conceptului

3 Timothy R. Philips, Dennis L. Okhlom, *Apologetica creștină în lumea postmodernă*, Oradea, Cartea Creștină, 2007, p. 30.

4 Constantin Ghioancă, *Predicarea creștină în perioada postmodernă, Ediția I*, Astra-Dej, 2007, p. 49.

5 Jean Francois Lyotard, *Condiția postmodernă*, Cluj, Idea Design & Print, 2003, p. 6.

și sensibilului, a experienței transparente și comunicabile. Sub cererea generală de relaxare și de liniște auzim fremătând dorința de a reîncepe teroarea, de a împlini fantasma sugrumării realității. Răspunsul este: să declarăm război la tot, să mărturisim pentru imprezentabil, să activăm diferențele, să salvăm onoarea numelui.⁶

În timp ce este accentuat dezechilibrul care a fost rezultatul unei concepții bazate pe metanarațiuni, soluția propusă este depășirea limitelor ce propun cunoașterea într-un cadru determinat de *adevăr*, printr-o redefinire a noțiunilor în baza *jocurilor de limbaj* și a definirii adevărului ca rezultat al cunoașterii proprii.

Evoluția socială și tehnologică a conturat în timp tipuri de curențe care au corespuns modului de raportare a societății, aceasta fiind modelată de progres și schimbarea perspectivelor tradiționale. Deși fiecare curent este precedat de un altul, postmodernismul este doar o verigă într-un lanț al timpului în care fiecare etapă a contribuit la transformarea societății umane și modelarea acesteia în raport cu tiparul ideologic specific. Astfel, *premodernismul* s-a constituit ca o perioadă a tipului de organizare construit în jurul tradițiilor, în care comunitatea se coagulează în jurul valorilor tradiționale, ale familiei și bisericii, caracterizată totodată de un nivel al educației redus, ceea ce face ca autoritatea bisericii să fie una consistentă în contextul liberei exprimări. *Modernismul* vine să propună trecerea de sub o autoritate tradițională, controlată de biserică și restricții culturale, către o societate care datorită industrializării și evoluției tehnologice face posibilă creșterea nivelului de viață și totodată a accentuarii potențialului uman și a controlului propriu asupra vieții. Omul devine principalul exponent în care ieșirea de sub cutumele religioase este privită ca un semn al evoluției și eliberării din limitările înguste ale religiei. *Postmodernismul* continuă linia modernismului în timp ce păstrează centralitatea omului în contextul dezvoltării personale și colective, aspectul religios devine caracterizat de perspective personale și nu neapărat conturat de un standard absolut, definiția actului religios fiind subiectiv, exprimarea devenind una construită pe realități și convingeri personale. Spiritualitatea și factorul religios nu este un domeniu omis sau eliminat ci „sugerează că nu mai contează

6 Jean Francois Lyotard, *Postmodernismul pe înțelesul copiilor*, Cluj, Biblioteca Apostrof, 1997, p. 23.

modul în care actul religios este organizat, [...] nu mai contează ce cred, ce simt cum trăiesc.”⁷

Relativismul

În mod gradual perspectiva asupra adevărului a traversat puncte de cotitură care au condus către particularități, atât în perioada pre-modernă cât și în perioada modernă, pentru ca, „în plină epocă modernă Friedrich Nietzsche să formuleze dintr-o perspectivă modernistă: „Dumnezeu a murit; noi l-am ucis!”⁸ Modul în care adevărul este privit, analizat și caracterizat demonstrează descompunerea acestuia sau, după cum afirmă Gianni Vattimo în urma unei analize asupra nihilismului, „Dumnezeu „moare” ucis de religiozitate, de voința de adevăr pe care credincioșii săi au cultivat-o întotdeauna și care acum îi face să-l recunoască și pe El ca pe eroare de care se pot lipsi de acum încolo.”⁹

Concluzia care stă în spatele unui astfel de argument nihilist, dă tonul ieșirii din era sau cultura modernistă. Motivul este acela că, „din moment ce noțiunea de adevăr nu mai subzistă iar temeiul nu mai funcționează, dat fiind că nu există nici un temei pentru a crede în temei [...] acesta este momentul ce se poate numi nașterea postmodernismului.”¹⁰

Legătura ideologică dintre Nietzsche și Martin Heidegger, considerată și precursori ai postmodernismului,

tratează modernitatea ca epocă a unei metafizici a prezenței, luând după caz forma subiectului, a rațiunii sau a voinței, [...] radicalizează interogația filozofică, concretizând-o și deconstruind-o, confruntând-o cu experiențele istorice, politice, militare, economice, culturale ale ultimului secol.”

Ciprian Mihali, în prefața cărții lui J. F. Lyotard scrie următoarele:

Pătruns de câmpurile reflecției filozofice, termenul de „postmodern” [...] se va impune cu repeziciune venind să denumească și să schematizeze oarecum o stare de spirit, chiar mai mult un tip de scriitură și o perspectivă specifică de tratare a problemelor filozofice, afirmate cu deosebire în mediul intelectual francez sub diverse titulaturi: post- sau

7 Valentin, Dedu, *Destinul creștinismului în postmodernism*, Timișoara, Kingdom Design, 2019, p. 35.

8 David A. Noebel, *Înțelegerea vremurilor*, Oradea, Cartea Creștină, 2013, p. 102.

9 Gianni Vattimo, *Sfârșitul modernității*, Constanța, Editura Pontică, 1993, p. 165.

10 *Ibidem*, p. 165.

neo-structuralism, deconstructivism, ori post-heideggerianism etc., toate aflate sub semnul tensiunii ludice dintre fidelitate și rebeliune, dintre recuperare și originalitate.”¹¹

În dreptul aceleiași autor francez este formulată o definiție pe care Nicolae Turcan o traduce astfel:

Postmodernismul înseamnă neîncrederea în metanarațiunile care au legitimat adevărul și cunoașterea. [...] Postmodernismul apare drept o formă de scepticism, îndoindu-se de fundamentele ultime ale adevărului și trimițând către antifundaționalism, către punerea în chestiune a acelor temeuri ultime pe care se bazează cunoașterea.¹²

Analizând aceste puncte de vedere asupra modului în care adevărul trebuie interpretat, observația inițială este că adevărul are nuanțe care pot fi modelate în funcție de perspectivele personale asupra informației, acțiunilor sau deciziilor proprii. Religia și actul religios este un mijloc care mai degrabă limitează dreptul de exprimare liber și interpretarea variată a diferitelor realități, pentru că „posmodernismul neagă posibilitatea de adevăr.”¹³ O astfel de concluzie este văzută de J.F. Lyotard drept o normalitate determinată de un parcurs normal datorat încheierii unor perioade în care premodernismul și modernismul care „au în comun faptul că lumea poate fi cunoscută, că realitatea este obiectivă și independentă, iar cunoașterea este sigură.”¹⁴ Astfel, acesta afirmă faptul că, ceea ce caracterizează postmodernismul este „dezacordul – ca pricipiu călăuzitor sau pur și simplu dezacord de dragul dezacordului.”¹⁵ În acest sens, posmodernismul nu doar că aruncă adevărul în afara cadrului conceptual, cât mai degrabă, după cum afirmă Timothy R. Philips adevărul este un cuvânt care este în lume și așteaptă să fie descoperit.

Adevărul este doar cuvântul ce descrie cum există lumea în realitate, lume pe care noi încercăm să o imaginăm sau să o oglindim, prin cunoașterea noastră. Când ființele umane descoperă Adevărul, când îl

11 Lyotard, *Condiția postmodernă*, p. 8.

12 Nicolae Turcan, *Postmodernism și teologie apofatică, O apologie în fața gândirii slabe*, Cluj, Limes, 2014, p. 35.

13 Dedu, *Destinul creștinismului în postmodernism*, p. 41.

14 *Ibidem*, p. 39.

15 Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității, modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, Iași, Polirom, 2005, p.265.

imaginează fidel în mintea lor îl oglindesc în limbajul pe care îl folosesc, spunem că ei dețin o cunoaștere autentică.¹⁶

Deși în mediul laic termenul nu transmite mai mult decât ceea ce stabilește prefixul *-post*, o perioadă ce urmează *modernismului*, pentru o societate desacralizată, relativismul devine un mijloc prin care principiile fundamentale ale adevărului absolut devin noțiuni negociabile ce consideră modernismul și implicit creștinismul dimensiuni ce sunt depășite și trebuie respinse.

Pluralismul și diversitatea

O altă caracteristică a postmodernismului o reprezintă ideea de *pluralism*. Pluralismul îmbracă o paletă largă de forme, găsimu-și corespondent și în lumea socio-culturală. În sensul acesta, imaginea generală pe care pluralismul o comunică este aceea că din punct de vedere religios, nu există o normă unică de credință, cât mai degrabă orice normă poate constitui un suport valid alături de atâtea altele.

Pluralismul aduce cu sine ideea diversității, în care ideile sau concepțiile vin împreună pentru promovarea, dezvoltarea binelui comun. Formele de viață monolitice în care sistemul vieții sociale era concentrat în jurul comunităților sau colectivului specific obiectului de activitate, făcea ca prăpastia dintre eu-l personal și eu-l public să fie minimă sau chiar inexistentă.¹⁷ O astfel de perspectivă făcea ca noțiunile, informațiile să fie centralizate iar libertatea de exprimare să fie limitată.

Postmodernismul deschide o nouă linie de manifestare în care formele de exprimare vin să lucreze într-o formă colectivă în care cunoșterea de dezvoltă prin intermediul informației. În acest sens întâlnim pluralism socio-cultural, în care modul de viață, originea etnică, valorile tradiționale specifice, localizarea geografică, toate acestea în diversitatea lor contribuie la dezvoltarea multiculturală a societății. Faptul că există diversitate, opinii divergente, puncte de vedere care pot veni în contradicție chiar cu cea a majorității, trasează cadrul în care pot coexista toate aceste forme de exprimare.

Pluralismul religios, respectiv libertatea de exprimare într-o formă diversificată, bazată pe opinii și puncte de vedere mai mult sau mai puțin

16 Timothy R. Philips & Dennis L. Okholm, *Apologetica creștină în lumea postmodernă*, Oradea, Cartea Creștină, 2007, p. 138.

17 *Ibidem*, p. 163.

legitime, în care noțiunile despre adevăr fac obiectul înțelegerii venite prin intermediul *sinelui* oferă spațiul larg în care oricine îți poate susține convingerile în baza oricărui sistem de valori de aceeași calitate cu a tuturor. Concluzia este aceea că,

Pluralismul multiplică numărul „lumilor vitale” în așa fel încât acestea devin relative și pretențiile de adevăr sunt nevoite să-și apere pozițiile. Într-un asemenea context este ușor de înțeles cum se dezvoltă epistemologiile deconstructiviste; ele pun la îndoială capacitatea omului de a interpreta realitatea și de a emite pretenții de adevăr pornind de la un punct de vedere obiectiv [...]. Postmodernismul relativizează pretențiile privind realitatea ultimă făcându-le pe toate la fel de valide sau pretinzând că nu există nici un fel de universalii.¹⁸

Accentuarea variată a experiențelor conduce de asemenea către stabilirea la fel de variată a noțiunilor ce definesc adevărul, ceea ce influențează baza credințelor prin faptul că o experiență particulară poate valida o nouă realitate, iar aceasta poate deveni un normativ spiritual colectiv. Forma aceasta de diversitate în care adevărul poate fi înțeles și într-un mod deosebit referindu-ne la adevărul textului biblic, servește drept argument prin care doar a crede este suficient; *în ce și în cine* rămân doar opțiuni ajustabile în funcție de noul nivel al cunoașterii.

Deconstructivismul

Provocările la care lumea în care trăim este expusă tot mai mult, sunt legate de modul în care noțiunile fundamentale despre adevăr ajung să fie descompuse în diferite forme de înțelegere. Imaginea cuvintelor, înțelesul acestora devine astfel unul lipsit de valoare fundamentală, absolută, în care înțelesul și sensul cuvintelor ține mai mult de modul de interpretare dat de factori senzoriali, pentru că „minteă umană nu poate avea acces la realitate. În prima și ultima analiză, fie că realitatea nu are nici o structură rațională, fie că dacă o asemenea structură există, nu putem s-o cunoaștem,”¹⁹ sau într-o formă diferită, noțiunea absolută de adevăr devine „o proprietate a entităților lingvistice, a propozițiilor.”²⁰

Jaques Derrida, considerat părintele deconstrucției postmoderne consideră că un cuvânt sau un text poate lua nuanțe diferite, pentru ca ast-

18 *Ibidem*, p. 163.

19 *Ibidem*, p. 92.

20 *Ibidem*, p. 93.

fel propriul înțeles să fie subminat sau să primească o reinterpretare în afara sensului intenționat. Întrucât noțiunile despre adevăr sunt aduse în punctul relativității, textele și cuvintele pot fi aduse din perspectiva unor critici în punctul nihilismului, în timp ce se înlătură valori fundamentale consacrate. *Deconstrucționismul* sau *deconstructivismul* lexical, reinterpretarea și redefinirea expresiilor sau a termenilor face parte din ceea ce formează tabloul major al postmodernismului. C. Ghioancă spune că,

Deconstrucționismul pleacă de la premiza că nu există adevăr universal, întrucât acesta este întotdeauna legat de anumite puncte de vedere diferite și de presupuziția intelectuală a subiectului care face anumite judecăți. [...] pentru deconstrucționist nu există o relație limbaj realitate, deoarece toate sistemele lingvistice sunt construcții culturale.²¹

Ceea ce Jaques Derrida afirmă însă este faptul că „se impune să învățăm să citim ceea ce, pentru noi, apare astfel în ceață,”²² opinia acestuia fiind că,

Deconstrucția apare nu ca o *distrugere* a tradiției, ci ca o *iluminare* a ei, în punctele ei obscure, în ungherele ei ținute, cu consecințe lent și latent dezastruoase, ascunse. Deconstrucția [...] este o *reluare* și o *repetare* a istoriei gândirii [...] din punctele ei critice de *înfruntare* insuficient *pregătită*,²³

Teoria formulei deconstrucției cuvântului are aspectul particular potrivit căruia inclusiv actul gândirii devine unul supus circumspecțiunii, care elimină tot mai mult un mod de gândire rațional, în care elementele supuse rațiunii logice sunt considerate subiective, concluzia fiind aceea că nimic nu poate fi cunoscut în formă absolută. Un asemenea mod de interpretare conduce către concluzia că ceea ce înseamnă absolut nu poate fi înțeles, rezultanta fiind respingerea oricărei noțiuni de, sau despre adevăr. „Ori tot ori nimic. Nu poate să fie tot. Atunci să fie nimic,”²⁴ concluzionează Gabriela Blebea Nicolae în fața teoriei deconstructiviste.

21 Ghioancă, *Predicarea creștină în perioada postmodernă*, p. 58.

22 Jaques Derrida, *Despre gramatologie*, Cluj, Tact, 2008, p. 94.

23 *Ibidem*, p. 7.

24 Gabriela Blebea Nicolae, *Credința în epoca secularizării*, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, 2015, p. 10.

*Secularizare*²⁵

Secularizarea sau decanonizarea se adaugă caracteristicilor postmodernismului și indică prezența unei lumi materiale care funcționează în baza unor legi, principii care au aplicabilitate în spațiul material. Tot ce se întâmplă în această lume materială trebuie judecat, interpretat și gestionat nu neapărat cu ajutorul instrumentelor religioase ci prin intermediul interpretărilor raționale. În multe situații, toate acele nuanțe de bine, soluții și convenții care sunt caracteristice valorilor creștine, pot fi întâlnite sub forme convertite în spațiul secular, astfel că oamenilor le este din ce în ce mai greu să construiască criterii de diferențiere, din moment ce ambele instituții reprezentative, Statul și Biserica, convin asupra unor elemente comune. Secularizarea se descrie ca o trecere de la un timp petrecut sub autoritatea elementului religios, către un viitor fără constrângeri religioase, printr-o renunțare la religie.²⁶ Tocmai de aceea, în perspectiva seculară postmodernă, religia este privită ca ceva învechit și care și corespunde sau nu reprezintă societatea prezentă.

Preț de secole relația dintre Biserică și Stat a fost una manageriată de biserică în favoarea ei. Dintr-o comunitate timidă, dezorganizată, progonită, formată din oameni cu o misiune specifică, Biserica devine o putere, o autoritate din punct de vedere a instanțelor religioase influențând și domeniul politic. G. B. Nicolae descrie secularismul în contextul relației dintre Biserică și Stat, astfel: „Religia este o întreprindere individuală în care statul nu are dreptul să intervină, iar politica e o întreprindere care vizează colectivitatea și care ar trebui să nu se folosească de religie ca să-și atingă scopurile.”²⁷

25 Facem aici diferența între secularism și secularizare. Secularismul este o gândire filozofică care caută să țină separate religia și instituțiile umane. Secularizarea este un proces de marginalizare sau chiar eliminare a valorilor religioase din viața societății. Ea poate avea uzanță filozofică, ce poate fi percepută ca un sistem de gândire sau un concept ideologic. Intenția unui astfel de concept, oferă perspectivele bunăstării, a libertății, al siguranței, un mod prin care societatea umană poate să evolueze către un spațiu de progres comun. Secularizarea se constituie totodată ca fiind și un concept de îndepărtare a valorilor religioase, considerate a fi forme care îngreunează atingerea obiectivelor de progres în care este angajată societatea umană, valorile și conceptele religioase fiind în contradicție cu conceptele societății moderne.

26 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Aspecte ale secularizării și ale omului secularizat”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, (2006), L-LI, nr.1, Cluj University Press, Cluj-Napoca, pp. 251-266.

27 Nicolae, *Credința în epoca secularizării*, București, p. 10.

Secularizarea constituie o provocare pentru biserică datorită asaltului împotriva adevărului, fie că este vorba de adevăr biblic, fie că sunt reclamate noțiunile fundamentale cu caracter netranzitoriu odată cu trecerea timpului. Provocarea într-o astfel de perioadă a postmodernismului, este aceea a faptului că în timp ce toate domeniile sunt într-o continuă schimbare, reformulare, redefinire, adevărul absolut poate părea uneori retrograd, deplasat și irelevant.

Modul în care este determinat standardul etic și moral intră de asemenea în această dimensiune a secularismului, etica fiind în raport cu măsura în care este stabilită analiza asupra adevărului, raportul fiind ușor de imaginat: un adevăr relativ se exprimă printr-o morală sau etică discutabilă. Cunoașterea rămâne elementul în jurul căruia se desfășoară toate extensiile postmodernismului; fie că este vorba despre adevăr, cunoașterea, definirea sau redefinirea acestuia, fie că vorbim despre diversitate, manifestată prin intermediul pluralismului socio-cultural, cât și prin încercarea de a da noi forme de interpretare familiilor lexicale, ori printr-un secularism influent și prezent în interpretarea raporturilor Biserică – Stat și implicit decanonizarea normelor iudeo-creștine. Ființa umană rămâne în continuare avidă după cunoaștere și înțelegere, iar de modul în care definim și interpretăm adevărul ne definim de fapt optica față de lume și viață.

Adevărul în cultura postmodernă

Pornind de la o astfel de perspectivă, în care cunoașterea nu mai este raportată la un normativ absolut, ci definindu-se prin rapoarte experiențiale, se naște o serie întregă de întrebări: Ce este în cele din urmă adevărul? Cum îl definesc sau cum îi stabilesc autenticitatea? Este adevărul absolut sau este interpretativ din moment ce totul este relativ? Poate fi adevărul un atribut față de care să ne raportăm sau el poate fi determinat în funcție de valoarea binelui sau a răului generat? În funcție de ce reper absolut se stabilesc noțiunile fundamentale despre bine sau rău?

Provocările societății postmoderne ridică noi întrebări, societatea este într-o continuă transformare, progresul industrial și tehnologic tind să înlocuiască tot mai mult aspecte fără de care în perioada modernă, oamenii nu și-ar fi văzut semnificația.

Relativizarea adevărului este unul dintre cele mai vizibile expresii ale modului în care adevărul este conceput într-o cultură în care nimic nu poa-

te fi cunoscut ci totul are o nuanță reinterpretabilă, sau „gândirea postmodernă propune tot o meta-narațiune: adevărul că nu există nici un adevăr.”²⁸

Felul în care binele sau răul este definit este rezultatul înțelegerii și a noțiunilor personale față de acestea; alegerile vin ca urmare a ceea ce simți și nu în baza unui standard; acțiunile se nasc din simpatie sau antipatie, dragoste sau ură, generate de emulația grupului și nu în baza unor convingeri care vin din Realitate și Adevăr.

Având în vedere că metapovestirile constituie baza creștinismului, și subliniind poziția deconstructivismului, apologetica creștină poate fi atacată datorită acestor întreprinderi ce urmăresc promovarea autorității cuvântului. Pericolul stă tocmai într-o formă de interpretare subiectivă îndreptată împotriva a ceea ce este acceptat ca normativ scriptural. În virtutea acestei perspective asupra adevărului, acesta suferă modificări la nivel interpretativ, aplicativ, transmisibil inclusiv un act de putere, după cum a afirmat V. Dedu: „adevărul nu este decât un act de putere, deci puterea poate fi folosită pentru a fi impus propriul adevăr, așa că istoricul devine un manipulator oratoric, iar lumea, un text construit socio-cultural.”²⁹

Implicațiile relativizării adevărului are efecte asupra deciziilor pe care oamenii le iau. Afirmatia, „Nu există adevăr obiectiv, ceea ce este bine,”³⁰ deschide o adevărată cutie a Pandorei îndeosebi atunci când privim la modul în care sunt abordate sau interpretate adevărurile biblice. Lipsa unor repere normative ce converg înspre adevăr, conduce la subiectivism cu privire la propria identitate umană, pentru ca tot ceea ce determină actul credinței să fie subscris reinterpretărilor într-o nouă paradigmă. Răspunsul ar putea fi dat prin ceea ce afirmă Ludwig Wittgenstein, „modalitatea de a rezolva problema cu care te confrunți în viață este să trăiești în așa fel încât ceea ce este problematic să dispară.”³¹

Scopul sau intenția cunoașterii nu este în afara planului inițial al Creatorului. Ca și ființe raționale, suntem predispuși factorului explorator. Capacitatea cunoașterii, procesul identificării lucrurilor este esențială în derularea procesului vieții indiferent de aspectele pe care aceasta le compune. Putem cunoaște rațional, rațiunea fiind un element care poate defini o serie de acțiuni sau fapte, etichetându-le sau încadrându-le într-o anumită

28 Turcan, *Postmodernism și teologie apofatică*, p. 39.

29 Dedu, *Destinul creștinismului în postmodernism*, p. 45.

30 Philips, Dennis L. Okhlom, *Apologetica creștină în lumea postmodernă*, p. 137.

31 *Ibidem*, p. 137.

cheie rațională. În introducerea cărții lui Ludwig Wittgenstein, *Despre certitudine*, este prefațată următoarea afirmație:

Omul care se conduce după rațiune, spre deosebire de cel stăpânit de înclinații și afecte ar trebui, așadar, să accepte că tot ceea ce se poate spune rămâne îndoielnic și că speranța de a ajunge la vreo certitudine, oricare ar fi aceasta, nu este decât o iluzie persistentă. Se poate spune că provocarea sceptică nu numai că a inaugurat filozofia cunoașterii, ci că ea o susține, o hrănește până în zilele noastre.¹

Putem cunoaște experiențial, viața fiind o arie largă de experiențe personale sau acumulate din viața altora, care oferă de asemenea un cadru larg în ceea ce privește forma cunoașterii. Putem cunoaște într-o formă analitică, cântărirea argumentelor pro sau contra pot veni în final pentru a defini unele aspecte ce privesc interesul și preocuparea personală sau de grup. De cealaltă parte lipsa unor standarde morale, demitizarea textului sacru, caracterul ambiguu al modului în care este susținut adevărul sunt doar câteva exemple care stau în spatele unui adevăr care este tot mai fragmentat. Caracterul general al relativizării adevărului nu stă în eliminarea sau anihilarea adevărului, cât mai degrabă într-o formă atât de compromisă a acestuia încât încercarea de a-l recunoaște devine tot mai anevoiasă. Rodica Pop scrie într-un articol că,

Problema lumii în care trăim constă într-un amestec foarte greu de detectat de minciună și adevăr, căci omul secularizat nu neagă valorile universale, însă vrea să le desprindă de Dumnezeu, adică, vrea să fie bun, generos, solidar, însă în paralel cu Cristos, nu împreună cu El. Morala statului secularizat nu neagă existența lui Dumnezeu, dar schimbă sensul unor concepte consacrate. Căci deși propune o morală, statul secular este rupt esențialmente de morala creștină.²

Relativizarea adevărului este semnalată în forma tot mai descompusă a modului în care interpretăm etica și morala. Considerate parte a religiei sau influențate de aceasta, etica și morala ajung să fie considerate teorii specifice domeniului metafizic. Astfel, întrucât o caracteristică a post-modernismului o reprezintă sfârșitul metanarațiunilor, în opinia lui J.F. Lyotard, tot ceea ce corespunde acestei dimensiuni nu reprezintă o normă veridică. De fapt după cum afirmă N. L. Geisler,

1 Ludwig Wittgenstein, *Despre certitudine*, București, Humanitas, 2013, p. 10.

2 Nicolae, *Credința în epoca secularizării*, București, p. 68.

Respingerea adevărului religios și moral are la bază motive mai degrabă voliționale decât intelectuale – pur și simplu nu *vrem* să fim considerați responsabili în fața vreunui standard moral sau a vreunei doctrine religioase. Așa că, acceptăm orbește pretențiile autocontradictorii de adevăr ale intelectualilor ce promovează corectitudinea politică și care ne spun că adevărul nu există; că totul este relativ; că nu există absoluturi; că totul este o chestiune de opinie; că nu trebuie să judeci; că religia ține de credință, nu de fapte! Poate că Augustin a avut dreptate când a afirmat că noi iubim adevărul când ne luminează, dar îl urâm când ne condamnă. Poate că nu suntem în stare să suportăm adevărul.³

Concluzie: Adevărul absolut în postmodernitate

Dreptul și libertatea de a exprima adevărul în baza textului sacru rămâne cu atât mai actual în contextul postmodern în care, în numele drepturilor omului și a formelor diferite de interpretare a adevărului sunt reclamate solicitări care necesită prezența unui factor de dialog care să poată cataloga acțiunile, (exprimate în virtutea drepturilor și libertăților) în funcție de o sursă legitimă, ca normă de raportare. Relativizarea adevărului și subiectivismul cu care este interpretat face loc unor tipuri de manifestări care trec dincolo de demnitatea umană, pentru ca acțiunile legiferaute în baza drepturilor solicitate să prejudicieze omul de demnitate, să-l dezumanizeze. Dreptul la religie și manifestarea libertăților religioase⁴ creștine reprezintă factori de promovare a valorilor moral-creștine, a răspândirii acestora, a accentului pus în reabilitarea și transformarea omului în particular și a societății în general.

O serie întregă de învățături izvorâte din textul sacru suferă interpretări multiple în cultura postmodernă. Diversitatea punctelor de vedere, relativismul care înlocuiește forma absolută a adevărului transmite o paletă largă de puncte de vedere cu pretenții de adevăr. Subiecte fundamentale care se intersectează cu existența umană: iertarea păcatelor, mântuirea, principii despre bine și rău, lume și viață, autoritatea Cuvântului scris și

3 Norman L. Geisler, Frank Turek, *Nu am destulă credință ca să fiu ateu*, Oradea, Cartea Creștină, 2018, p. 38.

4 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Om-Demnitate-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp. 208-215.

descoperirea planului lui Dumnezeu prin Cristos, morala și etica creștină, sunt aspecte ce trebuiesc analizate doar în lumina textului sacru, a adevărului absolut.

Absența adevărului absolut și nealinieră acestuia la textul biblic face ca toate cele menționate, și nu numai, să sufere modificări și redefiniri care fie elimină orice explicație metafizică, fie capătă nuanțe accesibile intențiilor și motivațiilor individuale sau colective. Postmodernismul transmite un astfel de punct de vedere, prin care modul relativ de a interpreta adevărul poate deveni un etalon religios sau rațional.

O manifestare corectă a valorilor tradiționale, socio-culturale își are beneficiile evidente în înțelegerea, interpretarea și aplicarea corectă a Scripturilor, fapt care se va reflecta în viața familială, eclesială sau comunitară a credincioșilor.

Bibliografie

- CĂLINESCU, Matei, *Cinci fețe ale modernității, modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, Iași, Polirom, 2005.
- DEDU, Valentin, *Destinul creștinismului în postmodernism*, Timișoara, Kingdom Design, 2019.
- DERRIDA, Jaques, *Despre gramatologie*, Cluj, Tact, 2008.
- GEISLER, Norman L., Frank TUREK, *Nu am destulă credință ca să fiu ateu*, Oradea, Cartea Creștină, 2018.
- GHIOANCĂ, Constantin, *Predicarea creștină în perioada postmodernă*, Ediția I, Astra-Dej, 2007.
- LYOTARD, Jean Francois, *Condiția postmodernă*, Cluj, Idea Design & Print, 2003.
- LYOTARD, Jean Francois, *Postmodernismul pe înțelesul copiilor*, Cluj, Biblioteca Apostrof, 1997.
- NICOLAE, Gabriela Blebea, *Credința în epoca secularizării*, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, 2015.
- NOEBEL, David A., *Înțelegerea vremurilor*, Oradea, Cartea Creștină, 2013.
- PHILIPS, Timothy R. & Dennis L. Okholm, *Apologetica creștină în lumea postmodernă*, Cartea Creștină, Oradea, 2007.
- PHILIPS, Timothy R., Dennis L. Okhlom, *Apologetica creștină în lumea postmodernă*, Oradea, Cartea Creștină, 2007.

- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Aspecte ale secularizării și ale omului secularizat", *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, (2006), L-LI, nr.1, Cluj-Napoca, Cluj University Press, pp. 251-266.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Om-Demnitate-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019.
- STOICA, Claudiu, *Europa la apogeu. O viziune istorica asupra lumii moderne europene*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2015.
- TURCAN, Nicolae, *Postmodernism și teologie apofatică, O apologie în fața gândirii slabe*, Cluj, Limes, 2014.
- VATTIMO, Gianni, *Sfârșitul modernității*, Constanța, Editura Pontică, 1993.
- WITTGENSTEIN, Ludwig, *Despre certitudine*, București, Humanitas, 2013.